

Cross-Cultural Connections: Stepping Out and Fitting In Around the World. / Elmer D. – Illinois: InterVarsity Press, 2002. – 217 p.
Leeds-Hurwitz W. Notes in the History of Intercultural Communication: The Foreign Service Institute and the Mandate for Intercultural Training. / *Quarterly Journal of Speech*, 1990. – P. 262-282.
Rogers Everett M., Hart William B. Edward T. Hall and the History of Intercultural Communication: The United States and Japan. / *Keio Communication Review*, 2002. – P. 3-26.
Shuter R. The centrality of culture. / *The global intercultural communication reader.* – New York: Routledge, 2008. – P. 37-43.

РОМАНЕНКО Я.А., ГРИШАН І.А., МІХНЕВА Ю.Р.

(Національний технічний університет України «КПІ»)

РОМАНЕНКО К., КАРСАКОВА О.

(Київський національний університет ім. Т. Шевченка)

СПЕЦИФІКА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядається специфіка наукового та технічного перекладу, особливості лексики, стилістики та синтаксису англомовних наукових та технічних текстів та їхніх українських аналогів.

Ключові слова: науково-технічний переклад, термінологія, словник, лексика, стилістика.

Романенко Я.А., Гришан І.А., Михнева Ю.Р., Романенко К., Карсакова О. Специфика научно-технического перевода. В статье рассматривается специфика научно-технического перевода, особенности лексики, стилистики и синтаксиса научных и технических текстов и их украинских аналогов.

Ключевые слова: научно-технический перевод, терминология, словарь, лексика, стилитика.

Romanenko Ya., Gryshan I., Mikhneva Yu, Romanenko K., Karsakova O. On issues of scientific and technical translations. The article is dedicated to issues of scientific and technical translations as well as specific features of lexis, stylistics and syntax of English scientific and technical translations and of their Ukrainian counterparts.

Keywords: scientific and technical translation, terminology, dictionary, lexis, stylistics.

Метою цієї статті є дослідження проблематики перекладу науково-технічних текстів з англійської мови на українську. Потягом останніх років значно зросла зацікавленість у перекладі англомовної наукової та технічної літератури. Багаторічна практика викладання іноземних мов у вищих навчальних технічних закладах показує, що для успішного навчання умінню вільно читати, розуміти і грамотно передавати іноземну науково-технічну літературу, необхідні, окрім загальних підручників і словників, різноманітні практичні посібники з перекладу технічних текстів, що спрямовані на засвоєння як лексичних, так й граматичних особливостей мови, що вивчається. Науково-технічна література притягує до себе виключний інтерес не тільки за змістом, а й за формою.

Труднощі перекладу можна подолати, якщо перекладач виявляє та аналізує ті чинники, які зумовлюють типові помилки або неточності перекладу. Саме час подумати про створення окремої дисципліни – перекладу науково-технічної літератури.

Проте, як слід очікувати, у першу чергу з'явилися словники у різних сферах науки та техніки: словник термінів ядерної енергетики, геологічний словник, словник військових термінів, сільськогосподарський словник, математичний словник, географічний словник, хімічний словник, термінологічний словник у сфері суспільних наук, словник з авіонавтики і ракет, фізичний словник та ін.

Але зупинімося на деяких питаннях, що стосуються специфіки наукової і технічної літератури та, відповідно, її перекладу.

Розгляд проблем перекладу наукової технічної літератури з мовознавчої точки зору викликає заперечення з боку спеціалістів з різних галузей науки і техніки, серед яких широко розповсюджена думка, що для перекладу достатньо мати елементарні знання з іноземної мови, важливо мати тільки відповідний технічний фах. Сьогодні вже не викликає сумніву необхідність глибокого лінгвістичного вивчення теорії та практики перекладу наукової і технічної літератури. Проте навіть у зазначеному випадку усі проблеми перекладу неможливо пояснити безпосередньо за допомогою лінгвістики, їх потрібно вирішувати разом з фахівцями зазначеної галузі науки і техніки. Отже, переклад наукової та технічної літератури треба розглядати не тільки з лінгвістичної але й спеціально – з наукової і технічної точки зору.

Ця стаття розглядає здебільшого питання перекладу монографій, статей, рефератів і підручників. Лексика наукової і технічної літератури характеризується широким використанням великої кількості наукових і технічних термінів, тобто слів та словосполучень, що визначають наукові або технічні поняття. Розмежувати терміни і слова із загальної лексики часто просто неможливо внаслідок багатозначності багатьох слів. Наприклад, такі загальновідомими поняття, як «температура», «паровоз», «газ», «автомобіль», і такі часто використовувані слова, як «атом», «пластмаса», «вітамін», «пеніцилін», «космос» - всі вони не є термінами у сучасній повсякденній мові, в якій науковий або технічний аспект є другорядним. З іншого боку такі прості у повсякденному житті слова як «земля», «вода», «сила», «глибина», «срібло», «золото», «тиск» -

всі ці слова являються термінами у науковому або у технічному контексті і несуть першорядне смислове навантаження.

Якщо розглядати терміни, то саме там ми маємо найвлучніше, найбільш концентроване та економне визначення наукової та технічної ідеї. Так наприклад, «вода» - це наукове визначення хімічної сполуки, молекула якої складається з двох атомів водню та одного атому кисню. Складний взаємозв'язок між словами повсякденної мови та термінами ускладнює виявлення термінології окремих галузей наукової та технічної літератури. Систематизація англійської наукової і технічної термінології, яку ми маємо на сьогодні, ускладнена ще й тим, що один і той же термін має різне тлумачення у різних сферах науки та техніки, а інколи - навіть у межах однієї галузі, а також появою ще більшої кількості нових термінів. Якщо загострювати увагу на перекладі наукової та технічної літератури треба відзначити, що суттєву роль у цьому відіграють саме словники, про які було зазначено вище.

Загальновідомий факт, що головний недолік всіх словників полягає в тому, що вони не встигають за розвитком науки та техніки, а також крім цього словники, які ми вже маємо, є вузькоспеціалізованими. Оскільки така проблема існує, здійснюються спроби зібрати найбільш загальноживані терміни науково-технічної літератури, та/або найбільш часто вживані терміни у багатьох сферах науки та техніки – такі, що мають певну усталеність. Внаслідок складної еволюції англійської мови, в ній спостерігається широкий розвиток синонімії, у тому числі лексикологічної (одне і теж саме поняття можна передати різними словами – здебільшого, англосаксонського або латинського походження).

В науково-технічній літературі здебільшого використовуються слова, що походять або з латини, або з англійської, або з французької мови.

Використання деяких іншомовних конструкцій необхідно для більш емкого та влучного розрізнення окремих процесів, а також для надання мові, що використовується у науково-технічній літературі, специфічного мовного забарвлення. Крім того, сполучення чисельних термінів латинського та грецького походження надає текстові наукоподібність. Значну роль у науковій і технічній літературі відіграють службові слова, що є словами більш однорідними за своїм лексичним складом, які також створюють логічні зв'язки між окремими елементами висловлювань. Це прийменники *on, upon, after, before, preference to, apart, except, according, because of, by means of, in accordance with, in connection, for the purpose of, as a result, rather than* та ін.

На відміну від художньої літератури, головне завдання якої полягає у створенні образів, наукова і технічна література прагне якомога точніше описати та пояснити певні факти та явища. Тому в ній переважають іменники, прикметники та безособові форми дієслів. Такі тексти також багаті на дієприслівники, інфінітивні та герундіальні звороти, а також деякими суто книжковими конструкціями. Головною формою речень в науковій і технічній літературі є складносурядні та складнопідрядні речення. Довгі, заплутані, перенапружені деталями та підрядними реченнями, вони спричиняють складності при перекладі не тільки у студентів, що вивчають іноземну мову, а й у перекладача, що працює з науково-технічним текстом. Саме це зумовлює широке використання складних прийменників та сполучників, а також безособових форм дієслова у функції додатку та обставини, а також відповідних інфінітивних, дієприкметникових та герундіальних зворотів.

Крім того, у сучасній науковій і технічній літературі мова ведеться не від першої особи, а від третьої і часто-густо застосовуються безособові та неозначено-особові конструкції на кшталт *it was found, it is necessary, it is important* та ін. В науковій та технічній літературі дієслова в особовій формі зустрічаються у пасивних конструкціях приблизно в шість разів частіше, а ніж в художній літературі.

Переклад наукової та технічної літератури досягається іншими засобами, аніж переклад художньої літератури. Перекладач художньої літератури – митець, а перекладач технічної літератури – фотограф, якість перекладу залежить від його технічної майстерності.

Перекладач наукової і технічної літератури повинен добре володіти не тільки відповідними іноземними мовами та тематикою, а й науковим мисленням. З цього також випливає можливість виявлення основних конкретних закономірностей перекладу наукової та технічної літератури, що забезпечують головну задачу перекладу – ясну та чітку інформацію, а в деяких випадках наукового та технічного тексту повинен перевершувати навіть сам оригінал. Це дійсно парадокс, але саме це парадоксальне твердження є досить обґрунтованим і є природним наслідком двох вимог до перекладача наукової та технічної літератури:

1. переклад повинен бути точним, тобто має передавати саме те, що міститься в оригінальному тексті - без додатків або вилучень з основного змісту.
2. переклад повинен бути ясним та чітким – незалежно від того, чи добре зрозумілий оригінал тексту.

Досить часто нам здається, що у наших статтях все ясно і зрозуміло. Так наприклад, працюючи протягом кількох років в певній вузькій галузі (наприклад, для викладача вищого технічного закладу – це специфіка певного факультету) і певний час використовуючи певну вузьку профільну лексику, іноді забуваєш, що деякі речі, що сприймаються як щось звичайне або певне, потребують роз'яснення або уточнення. Отже, від досвідченого перекладача можна очікувати, що він викладе думку автора гарною

мовою. З використанням всіх елементів та засобів, що притаманні англійському формальному стилю – стисло, чітко та максимально логічно обґрунтовано. Така робота перекладача призводить саме до того, що переклад стає кращим за оригінал. Але у зв'язку з вузькою спеціалізацією в науці та техніці будь-якому перекладачу важко брати на себе відповідальність за всі виправлення, що потребує текст в процесі перекладу, і він повинен узгоджувати їх з автором.

«Если мысль автора оригинала неясна или имеет какие-либо другие недостатки, долг переводчика выявить то, что хотел сказать автор, передать это максимально хорошим английским языком и попытаться по возможности сделать так, чтобы поток поднялся выше своего источника» (Я. Гольстрём, Юнеско, 1958, стр.31).

«Я хотел бы, чтобы такой идеальный переводчик использовал свои критические способности для выявления ошибок, нелогичных аргументов, несоответствий и т.п. в оригинале, чтобы он исправил их и показал заказнику.» (Ф. Либснни, Юнеско, 1961, стр.23).

«Перевод научной и технической литературы – это сложный, кропотливый, самостоятельный труд, плод напряженной исследовательской работы в области языка и конкретной специальности. Для выполнения такой работы желательно, чтобы переводчик обладал исключительно высокой квалификацией: в совершенстве владел языком научной и технической литературы как оригинала, так и перевода. Теоретически это возможно лишь в пределах какой-либо одной узкой специальности. Однако практически таких людей почти нет, а те немногие из них, кто отвечает этим требованиям, переводами не занимаются.» (Дж. Финлей, Юнеско, стр.32.)

Вважається, що краще добре знати ту чи іншу мову, якою робиться переклад, аніж ту мову з якої перекладають. Але практика показала, що для перекладу науково-технічної літератури не обов'язково мати глибокі знання в усіх галузях науки та техніки.

Для того, щоб переклад був досконалим треба володіти мовою наукової і технічної літератури, знати її закономірності. Велика кількість філологів, з часом стають чудовими перекладачами, але тільки у разі якщо вони мають потенційні здібності до логічного мислення, якщо вони в змозі розвинути в собі науковий підхід до перекладу, та одна з головних умов, що являється дуже важливою – це здатність полюбити свою спеціальність, здатність відноситися до неї з творчим ентузіазмом, здатність бачити красу та злагодженість у формальному стилі наукової та технічної літератури.

Треба пам'ятати, що навіть “крупный специалист в конкретной области науки или техники не может сделать адекватный перевод, не зная тех лексических и грамматических закономерностей, которые лежат в основе языка английской научной и технической литературы» А.Л. Пумпянский «Введение в практику перевода научной и технической литературы на английский язык» Высшая школа, М.:1987.

Література

Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М., 1975. – 143с. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1989. – 126с. Латышев Л.К. Технология перевода. – М., 2005. Ніколенко А.Г., Гудманян А.Г. Тематичний словник фразових дієслів сучасної англійської мови. – К., 2008. – 834с. Пумпянский А.Л. Введение в практику перевода научной и технической литературы на английский язык. – Высшая школа, М.: 1987. – 375с. Чулкова В.С. Один из способов интеграции текста /В.С.Чулкова// Филологические науки. – М.: Высшая школа, 1978. - №1. – С.47-57.

СИТНИКОВА Е.В.

(Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко)

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ СО ЗНАЧЕНИЕМ ‘ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕЛОВЕКА’ В РУССКОМ И ГРЕЧЕСКОМ ЯЗЫКАХ

В данной статье систематизируются знания о внешности человека, представления о положительно оцениваемой личности, зафиксированные в традициях греческой и русской культур. Анализ фразеологических единиц со значением ‘характеристика человека’ проводится с учетом классификации оценок внешности человека, разработанной В.М. Богуславским.

Ключевые слова: фразеологические единицы, внешность человека, культурные традиции русского народа, культурные традиции греческого народа.

Ситникова О.В. Фразеологічні одиниці зі значенням ‘характеристика людини’ у російській та грецькій мовах. У даній статті систематизуються знання про зовнішність людини, уявлення про позитивно оцінюваної особистості, зафіксовані в традиціях грецької та російської культур. Аналіз фразеологічних одиниць зі значенням ‘характеристика людини’ проводиться з урахуванням класифікації оцінок зовнішності людини, розробленої В.М. Богуславським.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, зовнішність людини, культурні традиції російського народу, культурні традиції грецького народу.

Sitnikova O.V. Phraseological units with ‘personal characteristics’ meaning in Russian and Greek languages. In this article knowledge of a person's appearance, presentation of a positive view of personality, embodied in the traditions of Greek and Russian cultures are systematized. The analysis of phraseological units with the value 'human characteristics' is adapted to classification count a person's appearance, developed by V.M. Boguslavsky.

Key words: phraseological units, person's appearance, cultural traditions of Russian nation, cultural traditions of Greek nation.